

## ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ РОЗВИТКУ ПОСЛУГ У ГРОМАДАХ ЯК ЧИННИК ПРОДОВОЛЬЧОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

**Гончаренко І.В.**, д-р екон. наук, професорка

*Миколаївський національний аграрний університет*

<https://orcid.org/0000-0001-9670-9812>

**Москаль І.В.**, аспірант

*Миколаївський національний аграрний університет*

<https://orcid.org/0009-0000-8114-8960>

**Анотація.** Досліджено інституційне середовище як визначальний чинник розвитку системи публічних послуг у територіальних громадах України в контексті забезпечення продовольчої та соціальної безпеки. З урахуванням викликів, спричинених децентралізацією, війною та соціально-економічною нестабільністю, проаналізовано роль органів місцевого самоврядування, освітніх, медичних, соціальних і логістичних інституцій у формуванні стійкого середовища.

**Ключові слова:** територіальні громади, децентралізація, публічні послуги, місцеве самоврядування, управління.

Інституційне середовище є важливим чинником, що визначає ефективність розвитку послуг у громадах, таких як охорона здоров'я, освіта та продовольчі сервіси, які безпосередньо впливають на рівень продовольчої та соціальної безпеки. В умовах децентралізації та реформ місцевого самоврядування в Україні, взаємодія органів влади, громадських організацій і бізнесу стає важливою для забезпечення стабільності та розвитку соціальних інфраструктур. Це дослідження спрямоване на аналіз інституційних факторів, що впливають на надання послуг у громадах, а також на визначення їх ролі у забезпеченні продовольчої та соціальної безпеки в умовах змін та викликів на місцевому рівні.

Розуміння ролі інституцій у розвитку послуг є важливим аспектом для забезпечення продовольчої та соціальної безпеки в громадах. Оскільки органи місцевого самоврядування є основними гравцями у формуванні та реалізації політики на місцях, їхня діяльність визначає ефективність надання послуг. У цьому контексті особливу увагу слід приділити взаємодії між органами місцевого самоврядування, державними установами, громадськими організаціями та бізнесом, адже саме ця взаємодія сприяє сталому розвитку громад і забезпеченню соціальної та продовольчої безпеки.

Органи місцевого самоврядування є базовими інституціями, що забезпечують організацію життєдіяльності територіальних громад і виконують ключову функцію у формуванні сприятливого середовища для розвитку публічних послуг. Їхня діяльність безпосередньо впливає на доступність та якість соціальних, продовольчих, освітніх і медичних сервісів, а отже — і на рівень продовольчої та соціальної безпеки на місцях.

Дослідження практичних аспектів функціонування місцевого самоврядування в Україні засвідчує, що реформа децентралізації відкрила нові можливості для ефективного управління ресурсами та розширення інституційної спроможності громад [1, с. 3]. Впровадження децентралізованої моделі управління сприяло трансформації управлінських структур, делегуванню повноважень на місця та активізації участі громадян у прийнятті рішень. Це позитивно вплинуло на розвиток локальних сервісів, зокрема у сферах охорони здоров'я, соціального захисту, освітніх і логістичних послуг, які є критично важливими в умовах загроз продовольчій та соціальній безпеці.

Науковці також підкреслюють, що реформа децентралізації в Україні не лише надала громадам інституційну автономію, але й поставила перед ними низку нових викликів, пов'язаних із ресурсною забезпеченістю, кадровою компетентністю та налагодженням ефективної міжінституційної взаємодії [2, с. 51]. Саме від здатності органів місцевого самоврядування координувати та розвивати систему послуг залежить рівень адаптивності громади до соціальних ризиків і кризових ситуацій, зокрема пов'язаних із продовольчою нестабільністю чи соціальною вразливістю.

Інституції, що впливають на надання послуг в громадах, зокрема в сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та агросектору, є основними елементами, які визначають ефективність місцевого управління та забезпечення соціальної і продовольчої безпеки. У контексті децентралізаційних процесів в Україні, роль державних і місцевих органів влади, а також громадських організацій, значно змінилася. Крім того, участь громади у місцевому управлінні є критично важливою для ефективного функціонування таких інституцій. Таким чином, інтеграція та ефективна взаємодія між інституціями на місцевому рівні є ключовим фактором для забезпечення якості соціальних послуг, що безпосередньо впливає на рівень соціальної та продовольчої безпеки в громадах.

Інституційні бар'єри та драйвери розвитку на місцевому рівні є важливими факторами, що визначають ефективність надання послуг в громадах. Сьогодні основними бар'єрами у впровадженні соціального замовлення в Україні є недостатня координація між державними та місцевими органами влади, відсутність належної інституційної спроможності на місцях, а також обмеженість фінансових ресурсів, що ускладнює реалізацію програм соціальних послуг. Ці фактори суттєво обмежують можливості ефективного надання соціальних послуг і посилюють існуючі соціальні проблеми. З іншого боку, драйвери розвитку громад включають ефективне управління місцевими бюджетами та підвищену участь громадян у процесах прийняття рішень. Належне організаційне забезпечення управління бюджетами є важливим чинником, який забезпечує спроможність громад до ефективного надання послуг [3, с. 109].

Одним з ключових аспектів розвитку інституційного середовища є узгодженість підходів до просторового та економічного розвитку на місцевому рівні, що має важливе значення для сталого розвитку територій і покращення соціальної та продовольчої безпеки. Злагоджена робота різних інституційних

структур дозволяє значно підвищити ефективність надання послуг та забезпечити стійкий розвиток громад [4, с. 21].

Взаємозв'язок між інституційним середовищем та безпекою в Україні є важливим фактором для забезпечення сталого розвитку та продовольчої безпеки, а також соціальної стабільності в умовах кризових ситуацій. Одним із важливих аспектів забезпечення продовольчої безпеки є якість логістичних послуг, що впливає на ефективність агропродовольчих ланцюгів. Сталий розвиток логістичних послуг у агропродовольчому секторі України сприяє підвищенню ефективності поставок та зниженню ризиків у кризових умовах. Система логістики, яка включає транспортування, зберігання та доставку продуктів, є основою для стабільного функціонування агропродовольчої системи, особливо в умовах війни та економічної нестабільності [5, с. 94].

З іншого боку, інституції, що займаються соціальним забезпеченням, також мають ключову роль у забезпеченні соціальної безпеки. Зокрема, важливою є трансформація системи соціального забезпечення в умовах війни, що передбачає адаптацію до нових викликів, таких як потреби внутрішньо переміщених осіб. В умовах війни особливо важливо забезпечити доступ до житла, харчування та медичної допомоги для вразливих груп населення, що є основними аспектами соціальної безпеки. Розвинене середовище соціальних послуг, яке забезпечує рівний доступ до ресурсів, є одним із ключових елементів стабільності та безпеки [6, с. 579].

Важливим напрямом є діджиталізація адміністративних послуг, яка стала важливим інструментом модернізації інституційного середовища в Україні. Впровадження цифрових технологій, таких як "Дія", дозволяє значно спростити доступ до адміністративних послуг для громадян та підприємств. Це не лише підвищує ефективність державних органів, але й зменшує бюрократичні бар'єри, що є важливим кроком у покращенні управлінської спроможності органів публічної влади [7, с. 372].

Особливо важливим цей процес стає в умовах воєнного стану, коли необхідно оперативно адаптуватися до нових викликів та забезпечити безперервність надання послуг навіть в умовах нестабільності. Враховуючи ці напрямки, покращення інституційного середовища в Україні потребує комплексного підходу, включаючи реформування управлінських та фінансових структур, діджиталізацію адміністративних послуг та активне використання грантових механізмів для підтримки місцевого розвитку. Це дозволить значно підвищити ефективність публічного управління та сприятиме сталому розвитку країни в умовах сучасних викликів.

Отже, інституційне середовище є ключовим чинником розвитку системи публічних послуг у територіальних громадах, особливо в умовах поглиблення децентралізаційних процесів в Україні. Якість взаємодії між органами місцевого самоврядування, державними інституціями та громадянським суспільством безпосередньо впливає на здатність громад забезпечувати продовольчу та соціальну безпеку. Особливе значення має інституційна спроможність на місцевому рівні, яка визначається не лише ресурсною забезпеченістю, а й ефективністю управлінських рішень, рівнем професійної підготовки кадрів та

здатністю до стратегічного планування. Посилення ролі цифрових технологій у наданні адміністративних і соціальних послуг сприяє підвищенню їх доступності та прозорості. Інституційне середовище не є сталим фактором, а змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх викликів. Його адаптивність та відкритість до модернізації мають важливе значення для підтримання соціальної стійкості громад, особливо в умовах кризових ситуацій.

#### Список використаних джерел

1. Baimuratov, M., Kofman, B., Bobrovnyk, D., Dzeveliuk, M., & Dzeveliuk, A. (2023). Analysis of the practical aspects of local self-government in the context of the functioning of territorial communities in Ukraine. *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(8), Стаття e1522. <https://doi.org/10.55908/sdgs.v11i8.1522>
2. Zakharchenko, V. I., & Zakharchenko, S. V. (2024). Decentralization reform in Ukraine as a factor and institutional component of sustainable development of territorial communities. *Ukrainian Geographical Journal*, 2024(1), 49–62. <https://doi.org/10.15407/ugz2024.01.049>
3. Gavkalova, N., Akimova, L., Zilinska, A., Lukashev, S., Avedyan, L., & Akimov, O. (2022). Functioning of united territorial communities and identification of main problems of organizational support of local budget management. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(43), 107–117. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3708>
4. Potryvaieva, N., & Dovgal, O. (2019). Theories of regional development and their influence on the development of agricultural territories. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 101(1), 18–23. [https://doi.org/10.31521/2313-092x/2019-1\(101\)-3](https://doi.org/10.31521/2313-092x/2019-1(101)-3)
5. Maievska, N. (2022). Agro-food chains transformation in the context of war in Ukraine. *Market Infrastructure*, (69), 91–98. <https://doi.org/10.32782/infrastructure69-16>
6. Ignatyuk, A., Rašticová, M., Prykaziuk, N., Sholoiko, A., Tkalenko, N., & Versal, N. (2024). Designing a sustainable social protection system in Ukraine: A comprehensive evaluation. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(59), 577–589. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4562>
7. Hrachov, Y. O. (2024). The concept and significance of digitalization in the field of administrative services under current conditions. *Nashe Pravo*, (1), 369–374. <https://doi.org/10.32782/np.2024.1.51>

**Abstract.** The institutional environment is studied as a determining factor in the development of the public services system in territorial communities of Ukraine in the context of ensuring food and social security. Taking into account the challenges caused by decentralization, war and socio-economic instability, the role of local government bodies, educational, medical, social and logistical institutions in the formation of a sustainable environment is analyzed.

**Keywords:** territorial communities, decentralization, public services, local government, management.